

Słowo wstępne

Preface

Inicjatywa Trójmorza (TSI) zyskuje coraz większą popularność. W Polsce rozpala wyobraźnię geopolityków, którzy doszukują się w niej odnowienia idei Międzymorza, a także możliwości odbudowania przywództwa Rzeczypospolitej w regionie Europy Środkowej. Niektórzy wręcz oczekują poszerzenia polskich wpływów od morza do morza, skoro TSI łączy Adriatyk, Morze Bałtyckie i Morze Czarne. W rzeczywistości jednak Inicjatywa Trójmorza jest mało zrozumiana i dodatkowo w różny sposób przyjmowana zarówno w państwach uczestnikach, w instytucjach UE, jak i w państwach sąsiedzkich, takich jak Ukraina. Jedno jest pewne – Inicjatywa Trójmorza ma potencjał polityczny i ekonomiczny, ale niewłaściwie realizowana może prowadzić do błędnych skojarzeń, np. zastąpienia współpracy w ramach UE integracją w ramach TSI. Niniejszy numer „Spraw Międzynarodowych” zachęca do pogłębionej refleksji nad wykorzystaniem tego formatu do współkształtowania rozwoju UE poprzez wzmacnianie konkurencyjności ekonomicznej i infrastrukturalnej Europy Środkowej, a jednocześnie do zmiany jej statusu peryferyjności. Ważnym aspektem jest przy tym wykorzystanie zainteresowania TSI ze strony Stanów Zjednoczonych oraz pobudzenie *connectivity* w sferze cybernetycznej, energetycznej i transportowej.

Numer otwiera wywiad Agnieszki Orzelskiej-Stączek i mój z ambasadorem Estonii w Polsce Martinem Rogerem, który przeprowadziłyśmy we wrześniu 2020 r. Wybór rozmówcy nie był przypadkowy, Estonia bowiem w październiku organizowała kolejny szczyt Inicjatywy Trójmorza. Ambasador opowiedział nam o trudnościach wynikających z pandemii, które wymusiły dwukrotną zmianę terminu, a następnie formatu tego

przedsięwzięcia na spotkanie wirtualne. Rozmawialiśmy o nowym funduszu TSI, do którego przystępuje coraz więcej państw. Ambasador pozytywnie ocenił podejście Estonii wobec tej inicjatywy i wskazał cele, jakie Estonia wyznaczyła sobie co do współpracy regionalnej w Europie Środkowej. Poruszyliśmy ponadto temat wyzwań stojących przed TSI, a także roli USA, Niemiec i Komisji Europejskiej jako partnerów tej inicjatywy.

Pierwszy artykuł pt. *Trójmorze jako odpowiedź Europy Środkowej na globalne i unijne wyzwania* przygotowali Konrad Popławski i Jakub Jakóbski. Według nich Inicjatywa Trójmorza skupia państwa, które łączą wiele podobieństw w ich strukturze gospodarczej, demografii i miejscu w podziale globalnym i europejskim pracy. Ich zdaniem nasilająca się rywalizacja między Chinami a Stanami Zjednoczonymi oraz przemiany w Unii Europejskiej (UE) stwarzają potrzebę większej koordynacji regionalnej. Temu ma służyć TSI, aby wykorzystać szansę do wyeliminowania głównych barier rozwojowych w regionie, a także do ucieczki przed pozycją peryferyjną w gospodarce światowej. Można to osiągnąć poprzez wzmocnienie powiązań gospodarczych, infrastrukturalnych w regionie oraz między rynkami regionalnymi i pozaeuropejskimi.

Drugi artykuł Jacka Regini-Zacharskiego pt. *Obszary bezpieczeństwa Inicjatywy Trójmorza* dotyczy związku między prowadzonymi działaniami w formacie TSI i rozumianym szeroko bezpieczeństwie – zarówno w jego „pozytywnym”, jak i „negatywnym” wymiarze. Wiodącą hipotezą autora jest założenie, że poprzez wzrost cywilizacyjny i infrastrukturalny, niwelując zacofanie rozwojowe i konkurencyjność regionu, podnosi poziom bezpieczeństwa całego regionu, a także instytucji międzynarodowych, takich jak Unia Europejska i NATO.

Natomiast tekst Andrzeja Wojtaszaka, *Inicjatywa Trójmorza a perspektywy rozwoju państw regionu Europy Środkowo-Wschodniej w drugiej dekadzie XXI wieku*, stara się przybliżyć zagadnienie niwelowania różnic między „starą” i „nową” Europą w kontekście rosnącej rywalizacji międzynarodowej, w tym zaangażowania w regionie Rosji, Chin i USA. Według autora Inicjatywa Trójmorza wpisuje się w szerszy kontekst rozwoju UE i nie jest wobec niej konkurencją, ale ważnym uzupełnieniem.

Kolejne teksty dotyczą podejścia wybranych państw regionu wobec Inicjatywy Trójmorza. Artykuły te udowadniają, że w przeciwieństwie do Polski państwa uczestniczące początkowo z dystansem podchodziły do TSI. Dopiero po pewnym czasie zaczynały dostrzegać możliwości

realizacji własnych interesów w jej ramach, co nie zmienia podejścia większości z nich, że TSI nie może być konstruowana jako odrębna formuła współpracy regionalnej, niezależnej od UE. Wpierw Piotr Bajda analizuje podejście południowych sąsiadów Polski w tekście pt. *Stanowisko Czech i Słowacji wobec Inicjatywy Trójomorza* i robi to z punktu widzenia polityki międzynarodowej państw małych. Autor pisze, że „polsko-chorwacki projekt w Pradze i Bratysławie został w pierwszym momencie przyjęty ze swoistym zaskoczeniem i daleko idącą rezerwą”. Sytuację zmieniło zaangażowanie USA w ramach tej inicjatywy. Następnie Dominik Héjj w artykule *Czy bez dostępu do morza Węgry przyłączą się do Trójomorza?* przybliży stanowisko Węgier wobec TSI i analizuje ewolucję ich postawy wobec tej regionalnej współpracy. Autor ciekawie wskazuje najważniejsze uwarunkowania związane z węgierskim postrzeganiem inicjatywy i analizuje czynniki umożliwiające i utrudniające tę współpracę. Według autora jednym z nich jest kooperacja z Chinami i rywalizacja (w domyśle z Polską) o tworzenie swego hubu inwestycyjnego w rejonie Europy Środkowej. Następny artykuł bada perspektywę polską. Piotr Lewandowski w artykule *„Soft power” Rzeczypospolitej w Inicjatywie Trójomorza* analizuje potencjał i zasoby symboliczne wynikające z historii i polskiej kultury definiujące pozycję Polski w Europie Środkowej. Według autora można je wykorzystać jako *soft power* w Inicjatywie Trójomorza. Dotyczy to m.in. kultury, ale nie wykorzystuje się ich w działaniach na rzecz Inicjatywy Trójomorza.

Końcowe dwa artykuły podejmują temat TSI z perspektywy problemowej. Marta Gębska wyjaśnia sytuację gospodarczą wybranych państw regionu, starając się prognozować rozwój TSI pod kątem ekonomicznym. Artykuł zatytułowany jest *Wybrane wskaźniki makroekonomiczne państw regionu Trójomorza ze szczególnym uwzględnieniem Łotwy, Polski i Rumunii, w świetle dokumentów Międzynarodowego Funduszu Walutowego*. Zdaniem autorki analiza sytuacji gospodarczej państw z perspektywy badań i opinii MFW jest interesująca, gdyż opracowania na temat tej instytucji wpływają na postrzeganie danego kraju na arenie międzynarodowej i oddziałują na możliwości pozyskania środków rozwojowych i inwestycyjnych z innych źródeł. Badając TSI, nie można byłoby też podjąć kwestii podejścia do niej ze strony Ukrainy, która początkowo odmówiła dołączenia do niej, ale później – zorientowawszy się w jej potencjale – zaczęła zgłaszać pretensje, aby i ją ująć w ramach tej współpracy regionalnej. Problematykę ukraińskiego stosunku do TSI podjął Oleksandr Shevchenko w artykule pt. *Idea Sojuszu*

Bałtycko-Czarnomorskiego oraz reakcja na utworzenie Trójmorza w ukraińskiej myśli politycznej 2015–2019. Analiza dyskursu publicznego na Ukrainie dotyczącego TSI sprowadzała się do odnowienia idei Międzymorza i przez większość polityków i ekspertów brak Ukrainy w tym projekcie było przyjęte z zaskoczeniem. Jednocześnie reakcja Ukraińców na powstanie i działalność Trójmorza miała wpływ na stosunki polsko-ukraińskich.

W dziale „Gabinet historyczny” umieszczamy opracowanie przez Bartosza Bieliszczyka Raportu George’a Kennana, który przybliży zarówno poglądy amerykańskiego polityka, jak i analizuje jego postrzeganie Związku Sowieckiego przez pryzmat jego polityki międzynarodowej. Do tekstu załączono autorskie tłumaczenie „Długiego telegramu” dokonane przez Joannę Bieliszczyk.

Numer zamyka recenzja przygotowana przez Tomasza Stępniewskiego pt. *Inicjatywa Trójmorza: w poszukiwaniu wspólnego mianownika* poświęconą książce Agnieszki Orzelskiej-Stączek i Pawła Ukielskiego zatytułowanej *Inicjatywa Trójmorza z perspektywy jej uczestników*. Mamy nadzieję, że przybliżone w tym specjalnym numerze treści będą pomocne w zrozumieniu Inicjatywy Trójmorza – w sumie dość młodego, ale perspektywicznego projektu współpracy regionalnej.

Agnieszka Legucka

Akademia Finansów i Biznesu Vistula
Polski Instytut Spraw Międzynarodowych

ORCID: 0000-0002-9438-2606

e-mail: legucka@pism.pl